Een kleine groep van ongeveer 75 man en de dokter bleven nog achter.We hadden niets te doen, het wachten was op afvoer.Die dag brak voor ons aan, dat we uit dit god-vergeten-oord weggingen.Vol goede moed liepen we de weg terug. Na een paar kilometers gelopen te hebben, voelde ik het aan mijn botten, dat de malaria weer opkwam. Mijn benen werden loodzwaar en mijn ledematen deden pijn. O, mijn God, hoe hou ik het uit, we moeten nog kilometers lopen. Ik probeerde de anderen bij te houden, mogelijk dat ik door het transpireren de malaria kon onderdrukken.Fel scheen de zon op het stoffige pad. Ik was blij toen er rust werd gehouden. Ik kon niet meer en meldde me bij dr.Keizer.Het was de malaria die me weer te pakken had.Ik rilde over m'n hele lichaam. De dokter gaf me wat kininepoeder in een stuk closetpapier, die ik innam.De rillingen waren voorbij, de hoofdpijnen waren ondraaglijk en de koorts steeg.We moesten verder.We hadden een handkarretje, waarin de zware bagage lag.Van de dokter moest ik in het karretje en zo trokken de jongens het wagentje voort over de stoffige en droge jungleweg, zonder dat er gekankerd werd. Heel laat in de avond kwamen we in Wan-po aan en dr.Keizer zorgde ervoor dat ik in het ziekenbarakje werd opgenomen.Hoeveel dagen ik in dit zieke barakje had gelegen, wist ik niet meer, maar toen ik herstellende was, vernam ik, dat dr.Keizer en de groep reeds vertrokken was.In die dagen, die ik in Wan-po doorbracht, was de luchtactiviteit hevig. Het station werd bijna dagelijks gebombardeerd. Ons kamp lag aan de overzijde van de rivier, dus hadden we niets te vrezen.In dit kamp fungeerde ik ook als tolk, maar ik zat met smart te wachten op de dag, dat ik terugging naar het basiskamp Tamoan.Gode zij dank brak die dag al spoedig aan.We moesten lopen naar het station Wan-po. Het was tegen schemering toen we daar aankwamen.Een paar uren geleden was het station weer gebombardeerd. We voelden ons niet op ons gemak.Een locomotief reed uit een gecamoufleerde schuilplaats de baan op. Wij moesten de goederenwagons, die ook verborgen stonden, naar de baan duwen en aankoppelen.Angstig tuurden we steeds naar de lucht.Het werd gelukkig al donker en we mochten plaats nemen in de goederenwagons.De locomotief zette zich in beweging en daar gingen we, de weg terug.Met de angst om je hart keek je in het donkere diepe ravijn toen de trein over de lange wiebelende brug reed langs een rotsige wand. Deze brug werd naar men beweerd vele malen door de geallieerden gebombardeerd, maar het resultaat was altijd nihil geweest, omdat de brug (die de krijgsgevangenen hadden gebouwd) vlak langs een rotswand liep en waaronder met een diepte van ongeveer 30 à 40 meter een rivier stroomde. Gelukkig zonder ongelukken kwamen we tegen de ochtend te Tamoan aan. We waren blij en zonder mopperen liepen we naar het basiskamp.Daar aangekomen, werden we door de koreaanse bewaking met veel geschreeuw en gebrul verwelkomd. De gebruikelijke "tengko" werd gehouden en onze bagage werd geinspecteerd.Toen alles in orde bleek, mochten we naar de ons aangewezen barakken gaan. We waren blij, dat we heelhuids waren aangekomen.Oude vrienden werden opgezocht en wederzijdse ervaringen werden verteld. Ik ontmoette Juul D., die genezen was van zijn zwartwaterkoorts. De stemming in dit kamp was erg optimistisch. De wildste geruchten deden de ronde en het was net of de bevrijding voor de poort van het kamp stond.Lang zou het niet meer duren, het einde van de oorlog was nabij. Op een avond vloog een eenzame bommenwerper heel laag over ons kamp. Iedereen vloog naar de loopgraven. Heel duidelijk konden we zien, dat de bommenluik openstond. Die had zijn portie bommen reeds afgeworpen. Toen het geronk van het vliegtuig wegstierf, kwamen we uit onze loopgraven.Men beweerde, dat het kamp Tamoan bij de geallieerden bekend was als krijgsgevangenenkamp, maar wij hadden al zoveel meegemaakt, dat we niets meer riskeerden.Als velen gedacht hadden in dit kamp het einde van de oorlog af te wachten, zou het bericht als zou er weer transporten zijn van krijgsgevangenen naar boven, een bliksemslag zijn bij heldere hemel.Het bericht werd bewaarheid, toen er weer groepen werden aangewezen om te vertrekken.Ik was nauwelijks een paar weken in dit kamp, toen ik vernam, dat ik ook aangewezen werd.Gekanker hielp niets.Met mij was ook Louis aangewezen.Daar stonden we dan weer op zekeren middag, gepakt en gezakt klaar om naar het station af te marcheren.De Jap riskeerde niet meer, om overdag af te reizen, het gebeurde bij het vallen van de duisternis.

In open goederenwagons vertrokken we weer uit Tamoan, een ± 1750 man. Het regende pijpestelen, je was door en door nat. Niets aan je lichaam was droog, je zat in de wagon te rillen van de kou, vanwege de gure wind. We doorstonden dit ondanks de lichamelijke zwakte en je dacht er niet aan een longonsteking op te lopen.We bleven in de wagon zoveel mogelijk dicht bij elkaar, om op die manier mekaar wat te verwarmen.Plotseling stopte de trein met knarsende remmen. Uit één der wagons klonk geschreeuw en de Japanse schildwachten klommen uit de wagons.Ze liepen een heel eind terug en kwamen terug terwijl ze iemand droegen. Het bleek één der Japanse schildwachten te zijn, die in zijn slaap over de rand van de wagon was gevallen en onder de wielen terecht gekomen was.Weer een Jap minder dachten we.Het lichaam werd naar een dichtsbijzijnde Japanse kamp gebracht en de trein vervolgde zijn weg.Hier en daar stopte de trein om de locomotief van hout en water te voorzien en van die gelegenheid maakten we gebruik om onze behoefte te doen.We reden door tot ongeveer twee uur in de middag, toen de trein op een zijspoor werd gederigeerd. Wij mochten eruit om in de jungle in de regen wat uit te rusten en om onze middag-maaltijd te nuttigen, die we vanuit Tamoan hadden meegekregen.Van rusten was vanzelfsprekend geen sprake in die stromende regen en velen zochten hun toevlucht onder de wagons.Tegen half zes in de middag werd het sein gegeven om te vertrekken. We kropen weer in de wagons en nadat er overtuigd was dat er niemand was achtergebleven, zette de trein zich in beweging.In het donker, in de stromende regen ging het dwars door de jungle. Na ongeveer vier uren rijden stopte de trein. Het bleek Niki-Niki te zijn. Hier moest een groep van ongeveer 500 man uitstappen, onder gebrul en geschreeuw van de Jappen.Na ongeveer een drie kwartier oponthoud reed de trein verder. Ongeveer vijftien kilometer van Niki-Niki werd wederom halt gehouden en ook hier moest een groep uitstappen.De groep waarbij ik behoorde kreeg nog geen aanzegging, blijkbaar moesten we door.Dat gebeurde ook nadat de tweede groep geteld werd en de administratie daarvan klopte. We konden ons niet orienteren waar we ons bevonden en we waren in de veronderstelling, dat we naar Birma werden getransporteerd.
Te ± 3 uur in de ochtend, stopte de trein. Er was nergens een kamp te zien, slechts aan weerskanten van de railroad was niets anders dan jungle. We vroegen ons af, wat we hier eigenlijk moesten doen, toen de Jap ons beviel uit de wagons te gaan en op de spoorbaan aan te treden.Het regende nog steeds en vloekende en tierende op die verdomde rot-Jappen gingen we uit de wagons om ons klaar te maken voor de telling.Onder het licht van toortsen werd er "tengko" gehouden.Toen alles in orde bleek te zijn, moesten we alles uit de wagons laden zoals de grote wadjans, die een diameter hadden van een meter, en nog andere dingen bestemd voor de keuken.De trein reed verder, wij waren de laatste groep en daar stonden we.De Jappen gaven het bevel hen te volgen.Via een modderige jungle-pad bereikten we na ongeveer drie kilometers lopen in het donker een kamp. Een Japanse sergt.majoor en vijftien soldaten waren reeds in dit kamp. In dit kamp werden we nogmaals geteld waarna de indeling begon. De Engelsen werden van de Nederlanders gesepareerd en kregen eigen barakken toegewezen.De barakken waren allen in vervallen staat en het wemelde van de wandluizen, die zo groot waren als een strontvlieg.We waren doodmoe en nadat we onze slaapplaats hadden opgemaakt, ploften we neer in onze natte kleding.Van de wandluizen die over ons heenkropen, merkten we niets meer, we waren te moe.Tegen 8 uur s'morgens moesten we zoals gewoonlijk aantreden om geteld te worden. Je voelde je geradbraakt, maar dat interesseerde de Jap niet.Wij stonden onder leiding van de vandrigs Raket en Van Os en de marine-adelborst Dunckie Jacobs.Er was geen dokter aanwezig, slechts twee ongediplomeerde ziekenverplegers waren er om de zieken te behandelen. Bij de Engelsen had een sergt.majoor de leiding, ook bij die groep was geen dokter.Dit jungle-kamp lag midden in de jungle en grensde aan een klein stromend riviertje.Ik had me reeds voorgenomen om geen tolk meer te zijn, want dit baantje stond me niet aan.Maar van onze leiding werd een beroep op me gedaan en daar kon ik me niet van onttrekken. Toen echter bleek, dat er een Nederlandse krijgsgevangene was, die de taal ook sprak, verzocht ik vaandrig Raket deze man als officiële tolk aan te wijzen.Hij was veel ouder dan ik en ik moest toegeven, dat hij de Japanse taal grammaticaal beter sprak.

Ik was blij, dat ik geen tolk meer hoefde te zijn.Met drie anderen, werd ik als houthakker tewerkgesteld.We moesten zorgen, dat de keukens altijd voorzien werden van hout.De overige krijgsgevangenen moesten van de Jap een vijf kilometer van ons kamp vandaan tunnels graven. Waarvoor deze tunnels moesten dienen was ons niet bekend, dat wist de Jap alleen.Elke ochtend, na de telling gingen we met ons vieren het bos in om bomen om te hakken.We waren volkomen vrij want er was geen bewaking bij.We zorgden er altijd voor, dat we extra gekapte hout in voorraad hadden, want als we geen zin hadden om te werken, zochten we in de jungle naar eetbare groenten.Het gekapte hout sjouwden we naar het kamp als het tijd werd om terug te gaan.Ik merkte bij de tengko, dat zowel de Nederlandse leiding als de Japanse niet ingenomen waren met de tolk.Schijnbaar had deze man een te weinig ervaring met de Jappen, waardoor de vertaling vaak heel anders verliep, dan het behoorde te zijn en als gevolg daarvan vaak misverstanden ontstonden. Hij was ook niet iemand, die durfde als onze leiding de Jap wat verzocht, het verzoek letterlijk over te brengen.Tengevolge daarvan, moest ik van onze leiding vaak de taak overnemen. Het was zelfs zo, dat ook de Japanse sergt.majoor deze man niet als tolk wenste.Ik kende de mentaliteit van de Japanse soldaten en ik had meer ervaring, zodat ik ze vlugger begreep.Zo was ik dus houthakker tevens tolk.
Het eten was slecht tot zeer slecht. Na een paar weken in dit kamp, was de eerste dode gevallen.Hij werd begraven tegenover onze barakken, vlak achter de urineplaats.Deze openlucht urinoir was opgesteld, dat je bij het pissen op de begraafplaats keek.De Japanse commandant liet zich weinig zien en zijn taak werd vaak waargenomen door een korporaal, die we de bijnaam gaven van "varkenssmoel."Deze man was een ware sadist, waarvoor de ene tolk zo'n vrees had, dat hij al op zijn benen stond te trillen als hij geroepen werd.Ik hield me afzijdig en kwam alleen op, als iets belangrijks besproken moest worden.
We merkten, dat het kamp zwaarder werd bewaakt, want op elke hoek van het kamp werd een stelling gemaakt voor een mitrailleur.Ook werden aan weerskanten van het kamp zgn.tankvallen gegraven.Aan dit alles konden we merken, dat het de Jap niet goed ging in de oorlog.Helaas in dit kamp hoorden we niets, geen bericht bereikte ons .Op een dag, terwijl iedereen in het kamp was, vloog een vliegtuig geheel onverwachts heel laag over ons kamp, zodat we geen tijd hadden om weg te vluchten.Evenlater kwam het vliegtuig weer terug en maakte met de vleugels een op- en neerwaartse beweging.Personen uit de luchtmacht beweerden, dat die beweging een teken van herkenning en groet was.Het vliegtuig bleek een jager te zijn en daaruit kon de gevolgtrekking worden opgemaakt, dat de geallieerden niet ver meer waren.Ons kamp was niet ver van de Burmese grens, dat bleek uit de grenspalen, die we in de jungle tegenkwamen.Vaak zagen we als we in het bos bezig waren met houthakken, Japanse transporten vanuit Birma komen, richting Thailand.De soldaten, die in de wagons lagen zagen er verwaarloosd uit en vele gewonden waren erbij."Daar gaan die ellendelingen, op de terugtocht," zeiden we tegen mekaar.We vernamen, dat uit het kamp, dat een vijftien kilometer beneden ons lag, een Australiër getracht had te ontvluchten. Zijn ontvluchtingspoging mislukte en de Jap had hem weer te pakken.Nadat de Jap deze Australiër flink had gemarteld en afgeranseld, werd hij buiten het kamp, naast de spoorbaan aan een paal vastgebonden.Enkele dagen heeft deze Australiër het uitgehouden in weer en wind en opgevreten door de muskieten, zonder eten of drinken. Zijn krachten hadden het begeven en de man was aan de paal gestorven. De Jap had voor de zoveelste maal een krijgsgevangene vermoord.Hieruit blijkt, dat die ellendelingen, geen genade kenden, ondanks het feit, dat misschien over een korte tijd de rollen omgekeerd werden.Druppelsgewijs kwamen er berichten binnen over de oorlogsituatie.Het zou een kwestie zijn van een paar weken.De bevrijding was niet ver meer verwijderd.Aan de Jap zelf, merkten we niets. Ze deden nog even rottig. Ook uit gesprekken, die ik met enkele Jappen had, blijkt niet, dat ze de oorlog aan het verliezen waren. Volgens hen, waren het de Amerikanen, die steeds zware verliezen hadden geleden.Maar ach, wat wisten deze dom gehouden Japanse soldaten eigenlijk? Door hun Tenno Heika waren ze zo geindoctrineerd, dat ze zelfs nog geloofden in de uiteindelijke overwinning van Dai Nippon.

Een vrind van me uit de houthakkersgroep stelde me voor in de Japanse store waar rode suiker lag opgeslagen in te breken. Ik wist niet meer hoe rode suiker smaakte en ik was er direct voor te vinden.Toen Louis dit hoorde kreeg hij het op zijn zenuwen en waarschuwde me voor de gevolgen, maar daar trok ik me niets van aan. Voordat we op pad gingen verkenden we eerst de situatie. De store lag tegenover de begraafplaats, achter de Japanse wacht.We zouden de suiker gappen, na middernacht, als de Japanse schildwachten werden afgelost.Tegen twee uur in de nacht, toen ik de Japanse wacht hoorde aflossen, maakte ik Louis wakker.Ik stopte een paar dingen onder mijn sprei, zodat het leek alsof er iemand onder lag. Tegen Louis zei ik, dat hij op moest blijven, want mocht de Jap in de barak zijn als ik terug was, hij mij een seintje moest geven. Ik sloop de barak uit en liep naar de pisbak.Evenlater zag ik mijn vriend eveneens naar de pisbak lopen.Toen we geen onraad bespeurden, slopen we naar het kerkhofje en over de graven heen kropen we naar de store.De grond was erg nat, maar daar gaven we niets om.De Jappen die net afgelost waren, zaten op een bamboebank thee te drinken en we hoorden hun praten.We merkten, dat de zakken suiker vlak tegen de bamboewand lagen. Het was een koud kunstje de bamboewand los te maken en zo bij de zakken te komen.De jutezak waarin de suiker lag was zo poreus en vochtig, dat het ons geen moeite kostte de suiker eruit te halen en onze pannen ermee vol te vullen. Nadat we de bamboewand dicht hadden gemaakt, sloperen we terug. Bij het kerkhof gingen we uiteen, want als de Jap één van ons ontdekte, was de andere tenminste gevrijwaard.Gelukkig gebeurde er niets en met mijn buit sloop ik de barak in, naar mijn slaapplaats, waar Louis in duizendangsten zat.We hadden de volgende dag rode suiker in onze waterige pap en nog dagenlang hadden we ervan genoten.We zorgden er wel voor, dat de anderen niet wisten waar de rode suiker vandaan kwam.
Op zekeren dag, toen we bezig waren het hout uit het bos naar de spoorbaan te dragen, zagen we in de verte een locomotief die slechts één wagon voorttrok. Het bleek een officierswagon te zijn, die uit de richting van Burma kwam.Juist waar we stonden, was het terrein nogal heuvelachtig, zodat de locomotief met een slakkengangetje langs ons reed.De bestuurder van de locomotief was een Indiër. Toen hij ons zag, maakte hij het V-teken en daarna het gebaar van "het is afgelopen." In de officierswagon merkten we hoge Japanse officieren en temidden van hun een Europeaan gekleed in khaki-uniform.Het was het uniform van het Britse leger. We trokken daaruit onze conclussie en tegen mekaar zeiden we:" Zou het waar zijn, want die Indiase jongen ons gebaarde? Zou de oorlog nou werkelijk afgelopen zijn?" We haastten ons naar het kamp en in geuren en kleuren vertelden we dit nieuws aan onze kampleiding. Dit bericht ging als een lopend vuurtje door het kamp.Iedereen zat vol spanning te wachten op nadere berichten. Er was in elk geval iets op til, dat merkten we ook aan de Jappen.De mitrailleurstellingen waren inmiddels weggehaald en de werkers kwamen vroeger dan gewoonlijk van hun werk.Ruim vier maanden, zaten we in dit kamp en in die tijd waren reeds acht doden gevallen. Zouden we hier op de bevrijding moeten wachten? Zo vroegen we ons dit af. Tot diep in de nacht lagen we wakker en spraken niets anders dan over de bevrijding.De volgende dag sprak één van de Japanse soldaten me aan en hij vertelde, dat we al gauw naar huis zouden gaan, want Amerika en Japan waren aan het onderhandelen over het sluiten van vrede.Het was ongeveer op 18 Augustus 1945.Ik merkte, dat de Japanse korporaal, die we de bijnaam hadden gegeven van "varkensmoel" niet meer in het kamp was. Hij was van het toneel verdwenen en de Japanse sergt.majoor liet zich meer zien.Op 19 Augustus 1945, kregen we te horen, dat er niet meer gewerkt hoefde te worden. We bleven in het kamp en klungelden bij groepen in afwachting op de komende dingen.Er waren geen Japanse wachtposten meer. Nu wisten we het zeker, de vrijheid stond voor de junglepoort op ons te wachten.Ik zat op mijn slaapplaats met een paar krijgsgevangenen te praten, toen vaandrig Raket mij riep.Zowel de Nederlandse als de Engelse commandanten werden bij de Japanse sergt.majoor ontboden.Ik moest als tolk mee.Toen we naar de barak van de Japanse commandant liepen, werden we door de jongens nagestaard. Ze bleven in drommen op het open terrein.Toen we in het verblijf van de Japanse commandant waren, bogen we, zoals we dat altijd hadden moeten doen.De Jap boog even correct terug.

Hij nodigde ons uit plaats te nemen rondom een tafeltje. Met een beverige hand schonk hij ons een kopje sake (japanse wijn) en presenteerde een sigaret.Ik merkte, dat hij erg zenuwachtig deed. Na een lange haal aan zijn sigaret, nam hij het woord.Hij zei, dat hij ons had ontboden om ons mede te delen, dat de oorlog was geeindigd.Amerika en Dai Nippon (Japan) hadden vrede gesloten."Jullie zijn geen krijgsgevangenen meer,"zei hij,"jullie zijn vrij en vanaf dit moment draag ik de verantwoording over aan de Engelse en Nederlandse kampleiding. Jullie zullen spoedig afgevoerd worden en terugkeren naar jullie gezinnen en familieleden."
Een dergelijke mededeling hadden we verwacht, toen we door hem werden ontboden, maar toch verkeerden we nog in onzekerheid.Nu waren we d'r zeker van. Het was waar, we waren vrij.Ik kreeg een brok in mijn keel en kon amper uit mijn woorden komen toen ik moest vertalen.
"The war is ended and we are free!" schreeuwde ik het bijna uit.We vlogen elkaar om de hals en we konden onze ontroering bijna niet in bedwang houden. De Japanse sergt.majoor stond onbewogen voor zich uit te staren. Wat zou er in zijn binnenste omgaan?We namen afscheid van hem. We bogen niet meer, we zijn geen slaven meer. Toen we uit zijn verblijf buiten kwamen, stonden de krijgsgevangenen reeds op ons te wachten.We hoefden hun niets meer te zeggen, ze zagen het aan onze gezichten. "Vrij, vrij," schreeuwden we het uit. Iedereen omhelsde iederee We waren uitgelaten van vreugde, hoe kon het ook anders.Ruim 3½ jaar werden we als slaven, als paria's behandeld.Ellende, geweld, honger, ontberingen en ziektes moesten we doorstaan, jaar in, jaar uit, opgejaagd door deze zonen van keizer Hiro Hito en zijn huursoldaten de gehate Koreanen.Nu waren we vrij. Dit bericht deed zelfs de zieken van hun slaapplaats opstaan, om ook uiting te kunnen geven van hun vreugde.Dit bericht was voor velen de medicijn, die hen genas.We waren vrij, geen verdomde, vervloekte Jap of Koreaan meer om je heen. Geen gekura of bageiro van die vervloekte ellendelingen.O, mijn God wat een heerlijkheid, wat een gevoel. Duizenden konden helaas deze dag niet meemaken.Verspreid onder de stinkende grond van de jungle in Burma en Thailand liggen ze, Engelsen,Australiërs,Amerikanen en Nederlanders, allen krijgsgevangenen, allen slachtoffers van de beruchte Birma-Thailan railroad.De dood van al deze mensen heeft Dai Nippon (Japan) op zijn geweten. Ten koste van duizenden krijgsgevangenen, die nu ergens begraven liggen, de vaak onmenselijke behandeling die we hadden ondervonden, moest die railroad gemaakt worden dwars door de groene hel van Thailand naar Burma.Niets werd ontzien door deze soldaten uit het land van de Rijzende zon.Ouders, vrouwen, kinderen, familieleden en verloofden zullen tevergeefs hebben gewacht op de thuiskomst van hen, die de Jap de dood had ingejaagd.De Jap had het niet nodig gevonden de nabestaanden in kennis te stellen van hun dood.Maar gelukkig is aan het uitroeïngsproces een halt toegeroepen. De dag was aangebroken, dat wij als overlevenden weer de vrijheid in mochten. Deze overlevenden zullen de ellende van 3½ jaar nimmer vergeten.Jaren na deze dag zal die periode van 3½ jaar krijgsgevangenschap worden herdacht.Wij waren de gelukkigen, die deze dag mochten beleven.
In het kamp werd reeds de Union Jack en het rood-wit-blauw gehesen.Waar de vlaggen vandaan werden gehaald was mij mog steeds een raadsel, maar ze wapperden aan in de grond geplantte bamboepalen.Met z'n allen stonden we daar, Engelsen en Nederlanders, bijna lopende skeletten rondom de vlaggen, stram in de houding.Eerst werd "God save The King" gezongen en daarna het "Wilhelmus." Velen, w.o. ik konden hun ontroering niet in bedwang houden en liepen de tranen langs hun wangen. Het kon ook niet anders.Zo vierden we op de 19e Agustus 1945 de bevrijding in de jungle in een kamp, nabij Burma.We kregen de uitdrukkelijke order van onze kampleiding in het kamp te blijven.Er werd van de Jap geeist ons meer en betere voeding te verstrekken. Ze weigerden ons niets meer. Ondanks het feit, dat we nu beter eten kregen, was een ieder in een ontevreden stemming.We wilden weg uit dit kamp, we hadden nog het gevoel gevangen te zijn in deze jungle.Een paar dagen verstreken na de dag van bevrijding en nog steeds geen teken van bericht dat we afgevoerd werden.

We werden ongeduldig en de stemming werd er vanzelfsprekend niet beter op. Iedereen verlangde zo gauw mogelijk hiervandaan te gaan en we vroegen ons af, waarom we daags nadat de Japanse sergt.majoor ons mededeelde, dat we vrij waren, nog in dit god-vergeten oord moesten verblijven.Vol ongeduld zaten we op bericht te wachten, dat we hier vandaan gingen.Het onderwerp van de dag was steeds over het naar huis gaan praten. Eindelijk was het zover, op 23 Augustus 1945, berichtte de Jap ons, dat we de 25ste Augustus 1945 worden opgehaald.We maakten ons klaar en iedereen verheugde zich al met de gedachte, dat de schepen misschien al op ons lagen te wachten, om ons terug te brengen naar ons geliefd Indië, naar huis.
In al die jaren, sinds die ene briefkaart die ik van mijn verloofde via het Rode Kruis ontving, had ik niets meer van haar vernomen. De hoop, haar ooit weer terug te zien, was bij mij niet meer aanwezig. Haar beeltenis was volkomen uit m'n gedachten weggevaagd.Nu we weer vrij waren, dwaalden mijn gedachten automatisch weer naar haar.Ik vroeg mezelf af, hoe het weerzien zou zijn, na al die jaren? Of zou er misschien helemaal geen weerzien zijn? Zou ze na al die jaren van scheiding, nog liefde voor me voelen.Dergelijke gedachten kwamen in me op, als ik op mijn baleh-baleh lag.De jaren in krijgsgevangenschap hadden me echter gevoelloos gemaakt voor alle sentimentsgevoelens en plots dacht ik bijmezelf:"Wat kan mij het verdommen ook."
Op 25 Augustus 1945, stonden we "stand by" bij de spoorbaan, de komst van de trein af te wachten. Ons geduld werd op de proef gesteld en eindelijk tegen half twaalf in de voormiddag kwam de trein aan. Een dokter en twee verplegers waren meegekomen.We kregen vitaminetabletten te slikken en dat vonden we al iets aparts.Een heerlijk gevoel was het, niet meer de wagons te worden ingejaagd.In de wagon hadden we meer ruimte en geen Jap of Koreaan was er om ons te bewaken.We waren vrij,vri; De trein zette zich in beweging en daar gingen we, weg uit die stinkende jungle. Geen angst meer voor vliegtuigen, we zongen en maakten grappen. We hadden geen flauw idee wat onze bestemming was. In gedachten zagen we ons al in nieuwe kleren gestoken aan tafel zitten aan een heerlijke maaltijd. Het water liep ons langs de tanden bij de gedachte aan een heerlijke maaltijd.Heel laat in de avond arriveerde de trein op een plaatsje "Kanchanabury".Hier moesten we uitstappen.Een paar trucks en enkele officieren waren op het station aanwezig om ons op te vangen. De zieken en zwakkeren mochten in de trucks en de rest moest te voet verder.Tegen half één in de nacht kwamen we in een kamp aan, waar tot voor kort alleen officieren krijgsgevangen hadden gezeten.In dit kamp lagen reeds vele ex-krijgsgevangenen, zowel Engelse, Australische als nederlandse.We kregen barakken toegewezen en mochten uit de keuken ons eten halen.Het eten was in elk geval veel beter dan we gewend waren, maar van een maaltijd aan tafel, zoals we ons dat hadden voorgesteld, was echter geen sprake. We aten uit onze blikjes, die we als krijgsgevangene steeds hadden gebruikt, want borden waren er nog niet. Onze slaapplaats was nog steeds de kale baleh-baleh. Van een verwennerij was geen sprake, we hadden het ons zo heel anders voorgesteld.
Slechts de afwezigheid van de Jappen en Koreanen en de ruimere slaapplaats, gaf je nog enigszins het gevoel van vrij te zijn.De ontvangst was voor ons, als laatste groep uit de jungle, een ware desillusie. Louis en ik zochten een plaats op en een geluk, dat ik mijn muskietenklamboe nog niet had weggegooid, het kwam me nu weer goed van pas. Daar lagen we dan, nu als ex-P.O.W.(prisoner of war) nog steeds in een kamp. Een kamp, dat door een gracht gescheiden was van de bewoonde wereld.Ruim 3½ jaar lang, hadden we als krijgsgevangenen een on-menselijke behandeling gehad onder de Jap. Duizenden waren tengevolge daarvan overleden. Zij die het er levend van afgebracht hadden, hadden slechts één wens, nl.: terug naar huis, naar hen waarvan je 3½ jaar lang, door bruut geweld gescheiden werd.
Helaas, kwam voor de meesten van ons, deze wens niet in vervulling. De Engelsen en de Australiërs waren de eersten, die naar hun vaderland werden gerepatrieerd, nadat ze voorzien werden van kleding en schoeisel. Wij, arme ex-Nederlandse krijgsgevangenen mochten nog een paar weken in de kleren rondlopen, die we hadden overgehouden als krijgsgevangene.

Door de gebeurtenissen in Nederlands-Indië (op 17 Augustus 1945 proclameerde Soekarno c.s. de onafhankelijkheid van de Republiek Indonesia) waren wij genoodzaakt in Thailand achter te blijven.
We waren nauwelijks op krachten gekomen of drie weken nadat we vrij waren, werden de meesten van ons minutieus gekeurd, om als soldaat te worden getraind en straks te worden ingezet in de strijd tegen de extremisten.
Onze training vond plaats in een kamp, dat ongeveer vijf kilometers van het plaatsje "Cholbury" lag. Leeg en kaal, zonder enige comfort of gemakken, stonden de houten barakken temidden van een kale vlakte, volkomen geïsoleerd.Oorspronkelijk zou de training slechts zes weken duren en zouden we daarna ingescheept worden.Door omstandigheden (o.a. tegenwerking van de zijde der Engelsen) werd ons vertrek steeds opgeschort.In plaats van zes weken werd het ruim vijf maanden van harde en intensieve training o.l.v. een Australische parachutisten groot-majoor met zijn ghurka's.Zo werden wij ex-krijgsgevangenen, die levend uit de "groene hel" van Burma en Thailand waren ontsnapt, gevormd tot een legeréénheid, de "Gadjah Merah" (Rode olifant).We waren goed getrainde soldaten, popelend van verlangen om terug te gaan naar Indië, om de vrouwen en kinderen te bevrijden, die in handen waren gevallen van de pelopors, de troepen van Soekarno.
Zeven maanden, na onze bevrijding, na een scheiding van bijna vier jaren, kreeg ik de gelegenheid mijn verloofde terug te ontmoeten en haar in mijn armen te sluiten en werd ze op 29 Mei 1946 mijn vrouw.